

A Régiók Európai Bizottsága véleménye – Innováció és modernizáció a vidék gazdaságában

(2016/C 120/04)

Előadó: Randel LÄNTS, Viljandi települési önkormányzatának tagja (EE/PES)**I. HÁTTÉR**

1. Az Európa 2020 stratégia szerint a gazdasági növekedés első számú motorjai a városok és a nagyvárosok. Amennyiben azonban nem használják ki teljes mértékben a bennük, illetve a vidéki területekben rejlő lehetőségeket, akkor nem lehet elérni a stratégia célkitűzéseit, illetve garantálni a területi kohéziót sem.
2. A vidéki területek és a köztes régiók adják az EU területének 91 %-át, itt él az uniós lakosság 60 %-a, itt termelik meg a bruttó hozzáadott érték 43 %-át, és itt van az uniós munkahelyek 56 %-a.
3. A vidéki életforma gazdag kulturális, építészeti, természeti, szociális, kulináris és gazdasági örökséget is jelent. A vidéki területek tehát fontos tényezőt jelentenek a fenntartható fejlődésre és a területi kohézióra törekvő új politikai irányvonalak szempontjából.
4. Az Európai Unió számos vidéki térsége hasonló problémákkal küzd: nehéz megközelíthetőség, távol vannak a döntéshozatal helyszínei és a kutatóközpontok és az oktatási intézmények, hiányos a technológiai infrastruktúra. Mindezek miatt egyre nagyobb a technológiai szakadék a vidéki térségek és a többi terület között. A vidéki területeken alacsonyabb a foglalkoztatottsági ráta, ráadásul ott kevesebb új munkahely is jön létre. Ugyanakkor a vidéki területek számos előnyt is tartogatnak: természetközelség, kellemes élettér, kisebb mértékű környezetszennyezés, hogy csak néhány szempontot említsünk.
5. Nem szabad azonban megfeledkezni arról, hogy jellemzőik és problémáik alapján nagyon eltérőek lehetnek egymástól az egyes vidéki térségek. Egyes térségekben problémát okoz az elvándorlás és a népesség előregedése, az alacsony népsűrűség és a településmagok szétszórtsága, más, városközeli területeken pedig egyre nagyobb a nyomás az építési telkek iránti növekvő kereslet és a demográfiai helyzet alakulása miatt. Néhány térségben visszaesett a mezőgazdasági tevékenység, ami visszaveti a gazdasági konjunktúrát is. Ezzel szemben más helyeken – ahol ezt a természeti környezet vagy az élettér egyéb jellemzői lehetővé teszik – egyre nagyobb sikereket érnek el az idegenforgalom terén és/vagy nő az újonnan odaköltözők száma. Vannak olyan térségek, ahol viszonylag jónak mondható az úthálózat, illetve az információs és kommunikációs infrastruktúra, de léteznek meglehetősen elszigetelt helyek is. Egy részük a kontinensen található, más részük viszont szigeti régiókban, amelyeknek le kell küzdeniük a szigeti jellegből adódó hátrányokat. Az bennük a közös, hogy a vidéki térségek fejlettségi szintje az uniós szint alatt van és különösen a városi területek fejlettsége mögött marad el; ráadásul ez a lemaradás egyre nagyobb méreteket ölt.
6. Mindenesetre az európai jog elismer olyan egyedi vidéki térségeket, mint a hegyvidéki és a ritkán lakott térségek, amelyek esetében a fejlesztési lehetőségeket és korlátokat egyszerre figyelembe vevő, egyedi megközelítés alkalmazandó.
7. A köz- és magánszolgáltatások minőségének folyamatos biztosításához gyakorta jelentős politikai, civil és pénzügyi erőfeszítésekre van szükség, ami nagyobb szolidaritást követel meg a városok és a vidéki területek között. A közszolgáltatások és közhasznú termékek fejlesztése ugyanakkor új kihívást is jelenthet a vállalkozók számára. A közbeszerzési szerződések odaítélésére vonatkozó feltételekkel például arra lehet ösztönözni a cégeket, hogy innovatív megoldásokban is gondolkodjanak.
8. A KAP keretében rendelkezésre álló forrásokat az előző időszakban felhasználható összeghez képest 11,1 %-kal csökkentették. Tizenegy tagállam úgy döntött, hogy ennek a csökkentésnek a kiegyenlítésére forrásokat csoportosít át az első pillérből a másodikba, öt tagállam – köztük négy, az uniós átlagnál kevesebb közvetlen kifizetésben részesülő középkelet-európai tagország – pedig éppen fordított módon kíván eljárni. Ezek a források azonban továbbra is inkább bevételgenerálásra, nem pedig a vidéki területek modernizációjára és támogatására szolgálnak.

9. Nem lehet tényleges vidékfejlesztési politikát folytatni úgy, hogy nem veszünk figyelembe minden egyes érintett szereplőt. Az uniós intézményeknek, a tagállamoknak, valamint a helyi és regionális önkormányzatoknak a vidékfejlesztési programjaikban elegendő figyelmet kellene fordítaniuk a társadalmi beilleszkedésre, a szegénység elleni küzdelemre és a vidéki területek gazdasági növekedésének elősegítésére. A források csökkenése nagyon megnehezíti a helyi és regionális önkormányzatok számára e prioritások finanszírozását.

10. Az EMVA-forrásoknak csupán 6 %-át irányozzák elő a LEADER programhoz; ez pedig egyes tagállamokban esetleg nem lesz elegendő a beruházások felélénkítéséhez. Pedig a LEADER program segítségével 1991 óta 150 000 új munkahelyet sikerült létrehozni, és a LEADER fontos eszköz, amely elősegíti a foglalkoztatást, illetve a vidéki térségekben a gazdasági és társadalmi rendszer fenntartását és továbbfejlesztését.

11. A források növelése mellett a ki kellene bővíteni a helyi fejlesztések körét is, hogy abba beleférjen minden olyan projekt, amelynek célja a vidéki térségek gazdasági és társadalmi fejlődésének támogatása. Segíteni kellene a kistermelők együttműködését, hogy így növekedhessenek termelési kapacitásaik, nőjön a helyi piacok teljesítménye, megoldódjanak a rövid ellátási láncsal kapcsolatos problémák, és hogy támogassuk a termékfejlesztést és a közös értékesítést. Az ilyen típusú intézkedésekkel elő lehet segíteni a regionális oktatási és szakképzési intézményekkel folytatott együttműködés elmélyítését, illetve LEADER-hálózatok és egyéb helyi együttműködési formák kialakulását is.

12. Az Európai Bizottság Regionális Politikai Főigazgatósága tanulmányt készített arról, hogy a kohéziós politika, bevált módszerek és jövőbeli politikai opciók keretében hogyan lehet támogatni a helyi fejlesztéseket. Ebben azt javasolják, hogy a helyi fejlesztésekhez hozzanak létre egy koordinációs platformot, amelynek az lenne a feladata, hogy a fejlesztés helyi vetületét beépítse az Európa 2020 stratégiába. A platform foglalkozhatna az eljárások egyszerűsítésével, illetve annak vizsgálatával, hogy megfelelően össze vannak-e egymással hangolva a különböző ágazatspecifikus politikák. A platform egy európai bizottsági szolgálatközi munkacsoportként működhetne a gyakorlatban, amelyet adott esetben más uniós szervek képviselőivel is ki lehetne bővíteni.

13. Amint azt számos tanulmány bizonyítja, a vidékfejlesztési hálózatok egyre jelentősebb mértékben járulnak hozzá a vidéki közösségek fejlődéséhez és az ezzel kapcsolatos innováció előmozdításához, mivel tanácsokkal és információkkal tudnak szolgálni a helyi problémák kezeléséhez szükséges kreatív megoldások kidolgozásában, a tanulságok és a bevált gyakorlatok tagok közötti megosztásában, valamint a finanszírozási források megtalálásában; Az RB ezért üdvözli az európai vidékfejlesztési hálózatnak és az európai innovációs partnerségi hálózatnak az 1305/2013. sz. rendelet 52. és 53. cikke értelmében történő létrehozását.

14. Az előző (2007–2013-as) programozási időszakban az EMVA-ból 91 milliárd eurót, a többi strukturális alapból pedig 85 milliárd eurót lehetett a vidékfejlesztésre fordítani. Az új ERFA-rendelet azonban elsősorban a városokra helyezi a hangsúlyt, a vidéki területeket pedig meg sem említik benne. Ennek alapján felvetődik az a kérdés, hogy tulajdonképpen milyen lehetőségek maradnak arra, hogy a többi strukturális alapból (elsősorban az ERFA-ból és az ESZA-ból) társfinanszírozzanak vidéki területeken megvalósuló fejlesztési projekteket – különösen, ha abból indulunk ki, hogy az EMVA-rendeletben szereplő intézkedések zömét a mezőgazdaság részére tartják fenn.

15. Az alacsony népsűrűségű, valamint súlyos és tartós demográfiai hátrányokkal küzdő térségek helyzetének célzott támogatásokon keresztüli kezelésére az alapok közti együttműködés is megfontolandó.

16. Az operatív programok végrehajtásának egy közelmúltbeli áttekintéséből az derül ki, hogy az ERFA-ból jelenleg csupán 22,6 milliárd eurót szánnak a vidéki területek számára. Az ERFA teljes költségvetésének ez csak 11 %-a.

17. Hangsúlyozandó, hogy a területi együttműködésre irányuló európai alapok előmozdíthatják, hogy a határ menti régiók vidéki térségeinek fejlesztése érdekében a határokon átnyúló térségekben megosszák egymással az emberi és technikai erőforrásokat.

18. Az Európai Bizottság és az Európai Beruházási Bank (EBB) 2015. március 23-án bemutatott egy olyan modellt egy mezőgazdasági garanciaalaphoz, amely a hitelhez jutást hivatott megkönnyíteni a vidéki területeken, hogy a termelők és más szereplők könnyebben hitelhez juthassanak a vidéki térségekben.

19. A népesség csökkenése és a fiatalok közepes és nagyvárosokba való elvándorlása súlyos problémát jelent egész Európában. Az elvándorlás fő oka, hogy nincs elég munkahely, alacsonyak a bérek és nem eléggé vonzó a vidéki élet. Másrésztől vidéki vállalkozók arról panaszkodnak, hogy nem találnak új, képzett munkavállalókat. Ezért mielőbb javítani kell a vidéki szakképzésen – mégpedig mind az alapképzésen, mind a szakmai továbbképzésen.

20. Fontos, hogy rugalmasan, gyorsan és a régió számára megfelelő mértékben képzéseket nyújtsunk a hiányszakmák terén. Nyilvánvaló, hogy vidéken nehezebb szakképzési lehetőségeket biztosítani, mint a városokban, hiszen a tanulók elszórtan élnek, és eltérő igények jelentkeznek. Az oktatási intézmények és a vállalkozások aktivizálásának egyik legegyszerűbb módja a gyakornokképzés, illetve gyakornokok alkalmazása, amely azonban külső segítség nélkül túl nagy terhet jelenthet a kisvállalkozások számára. Fontolóra kellene venni, hogy terveket dolgozzanak ki olyan vállalatok támogatására, amelyek gyakornokokat alkalmaznak méltányos javadalmazással és valóban kilátásba helyezik hosszú távú foglalkoztatásukat is. Jelentős forrásokkal kellene ellátni a regionális szakképzési és egyéb oktatási célú intézményeket, és egyértelmű továbbképzési és átképzési feladatokat kellene rájuk bízni. Egyes térségekben a civil társadalom hozzájárult a szükséges intézmények létrehozásához is – az ezzel kapcsolatos tapasztalatokat meg kellene osztani más térségekkel is.

21. A gyors technológiai fejlődésnek köszönhetően a vidéki területek és a vidéki gazdaság szempontjából fontosabbá vált az erdőgazdálkodás szerepe. Manapság az erdőgazdálkodás a fánál mint nyersanyagnál már jóval többet nyújt számunkra. A feldolgozott fát felhasználják az építőiparban, illetve a farostokat például a ruhaiparban, a gépjármű- és még az élelmiszeriparban is.

22. A versenyképesség és a gazdasági növekedés szempontjából nagyon fontosak a gyors távközlési hálózatok. Csak akkor lehet minőségi digitális szolgáltatásokat kínálni, ha van hozzájuk gyors és megbízható internet. Bár a szélessávú lefedettség az EU-ban az elmúlt néhány évben jelentős mértékben javult, és egyes területeken kiépült már a szükséges infrastruktúra, sok helyen még mindig nagy a lemaradás. Ezenkívül a vidéki területeken a lefedettségre vonatkozó statisztikák nem mindig tükrözik a szélessávú szolgáltatások minőségét. Az Európa 2020 stratégia részét képező digitális menetrendben foglalt célokkal összhangban erőfeszítéseket kell tenni annak érdekében, hogy az EU egész területén ugyanazt a kapacitást lehessen biztosítani. Ebben a kérdésben különösen tetten érhető a városok és a vidéki területek közötti jelentős eltérés. Egyes térségekben, ahol alapvetően biztosított a hozzáférés, a csatlakozás még jelentős többletberuházást igényel a végfelhasználók részéről, akiknek maguknak kell állniuk az ezzel kapcsolatos költségeket. További erőfeszítéseket kell tenni a virtuális piac áttörésének elősegítése, a megfizethető digitális kommunikációs szolgáltatások elérhetőbbé tétele, valamint az on-line szolgáltatások vidéki területeken való elterjedése érdekében.

23. Az infrastruktúra biztosítása mellett arról is gondoskodni kell, hogy az emberek és a vállalkozások jó felhasználókká váljanak. Tanulmányokból kiderül, hogy a legtöbben még jó internetes lefedettség esetén is csak korlátozott mértékben élnek ezekkel a lehetőségekkel. Esélyt jelenthet a vidéki területek számára, ha képzési intézkedéseket vezetnek be, illetve tájékoztatást biztosítanak a különböző lehetőségekről – különösen arról, hogy a kisvállalkozások miként tudják alkalmazni az információs és kommunikációs technológiákat a termékfejlesztésben.

24. Manapság általában nagyvárosokkal azonosítják az „intelligens városok” koncepcióját, abból kiindulva, hogy ott játszódnak le a változások, és ott kutatnak fejlesztési lehetőségek után. Ugyanakkor a vidéki térségeknek is célszerű volna nyitniuk e felé a koncepció felé. A „várost” és a „vidéket” nem ellentétes fogalmakként kellene felfogni, hanem szinergiának kellene létrejönnie közöttük, amelyhez pedig hozzájárulhatnak az új technológiák és azok helyi alkalmazása. A város és a vidék közötti ellentét elkerülésére inkább „intelligens régiókról” kellene beszélni.

25. A közös agrárpolitika szabályozza a mezőgazdaságot és ennek kiemelkedő szerepét a vidékfejlesztésben. Regionális szinten a vidékfejlesztés szoros összefüggésben van a mezőgazdaság fejlesztésével. A vidéki nem kifejezetten jelenti a mezőgazdaságot, de az is bizonyosság, hogy mezőgazdaság nélkül nem létezik vidék. A mezőgazdaság fejlesztését nem lehet önállóan kivitelezni, s a továbbiakban is biztosítani kell a feltételrendszerének és céljainak konvergenciáját a vidékfejlesztéssel, amelynek értelmében a mezőgazdaság fejlesztése a vidéki lakosság, a mezőgazdaságban dolgozók, és nem utolsósorban a szomszédos városok lakossága életszínvonalának növelésére kell, hogy irányuljon.

26. A mezőgazdasági termelékenységgel és fenntarthatósággal kapcsolatos európai innovációs partnerség egy újfajta koncepció az olyan problémás pontok, hiányosságok és akadályok felszámolásához, amelyek gátolják vagy lelassítják az európai kutatás és innováció területéről jövő jó elképzelések kidolgozását és piaci felhasználását. Elsősorban a kevés beruházásra, az idejétmúlt jogszabályokra, a hiányzó szabványokra és a piac szétforgácsoltságából eredő problémákra kell megoldásokat találni.

27. Mivel számos vidéki térség olyan nehézségekbe ütközik a fizikai megközelíthetőség terén, amelyek megakadályozhatják őket gazdasági potenciáljuk teljes kiaknázásában, az állami források felhasználásakor figyelembe kell venni a vidéki és városi térségek gyors, de közben a környezetre sem ártalmas közlekedési hálózatok révén történő hatékony összekapcsolásának szempontját is.

II. POLITIKAI AJÁNLÁSOK

A RÉGIÓK EURÓPAI BIZOTTSÁGA

28. úgy véli, hogy az EU valamennyi régiójában, de különösen a vidéki térségekben felmerülő gazdasági, természeti és szociális problémák csak integrált politikai módszerekkel oldhatók meg,

és ezért az alábbiakat szorgalmazza:

29. üdvözölni kell az újonnan létrehozott közös stratégiai keretet és arra kell kérni az Európai Bizottságot, hogy folytassa a strukturális alapokra vonatkozó szabályok egységesítését, hogy jobban tervezhető és irányítható legyen a vidéki területek fejlesztése;

30. biztosítani kell az alapok integrációjára, a mezőgazdasági és vidéki ágazatban megvalósuló innovációra és az együttműködésen alapuló megközelítésekre vonatkozó jogszabályi rendelkezések hatékonyságát és eredményességét mint a vidékfejlesztési politika reformjának legnagyobb újdonságát jelentő elemeket;

31. differenciáltabb hozzájárulásokra kell törekedni és minden uniós politikaterületen figyelembe kell venni a vidéki térségek szempontjait, éppúgy, ahogy ez jelenleg a városok esetében is történik;

32. fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a megszorító intézkedések, illetve a mezőgazdaságra és vidékfejlesztésre szánt források általános csökkentése veszélybe sodorja a vidéki térségek fennmaradását, ami pedig ellentétes az uniós területi kohézió elvével;

33. fel kell kérni az Európai Bizottságot arra, hogy jobban támogassa azokat a vidéki térségeket, amelyeknek jelentős erőfeszítéseket téve át kellett alakítaniuk gazdasági modelljüket, például a súlyt áthelyezve a mezőgazdasági ágazatról a turizmusra;

34. növelni kell a vidékfejlesztéshez nyújtott uniós pénzügyi támogatások összesített mértékét, hogy ellensúlyozzuk a mezőgazdasági termelés jelentős regionális különbségekhez vezető, egyre növekvő koncentrációját, és korlátok közé szorítsuk a második pillérből az első pillérbe irányuló átcsoportosításokat;

35. a többéves pénzügyi keret félidei felülvizsgálata során fontolóra kellene venni, hogy a 2014–2020-as programozási időszakban több uniós forrást irányozzanak elő a helyi fejlesztésekre;

36. a vidékfejlesztés előmozdításában ma már elismert jelentőségére való tekintettel a LEADER esetében az EMVA-hozzájárulás teljes összegének 5 %-át meghaladó minimális arányt kell biztosítani;

37. különös figyelmet kell fordítani olyan programokra, amelyek a kislélekszámú és/vagy elnéptelenedési kockázattal rendelkező települések megújulását és fejlesztését célozzák, történelmi-kulturális örökségüket értékesítve turisztikai attrakcióvá alakítva ezen településeket;

38. támogatni kell az Európai mozgalom a vidékért (M.E.R.) és a vidéki, hegyvidéki és távol eső területekkel foglalkozó kibővített európai parlamenti munkacsoportnak az Európai Bizottsághoz intézett kérését, mely szerint fehér könyvet kellene kidolgozni, amely kiindulópontot jelenthetne egy 2020 utáni vidékfejlesztési politika kidolgozásához;

39. aktívan támogatni kell azt a helyi fejlesztéssel foglalkozó koordinációs platformot, amelyet az Európai Bizottságnak kell majd létrehoznia;
40. ki kell hangsúlyozni, hogy a vidéki területek a fejlődés és az innováció fontos elemei, és ezzel hozzájárulnak az Európa 2020 stratégia célkitűzéseinek megvalósulásához;
41. az ERFA keretében egyértelműen ki kell mondani, hogy többletértéket jelent a városi és a vidéki területek közötti együttműködés, illetve az, ha az ilyen térségeket még inkább a funkcionalitás oldaláról közelítjük meg. Így lehet ugyanis maximálisan kihasználni az ilyen város-vidék közötti együttműködésekben rejlő lehetőségeket és ezekkel a funkcionális térségekkel jelentősen hozzájárulni a területi kohézióhoz;
42. el kell utasítani, hogy az uniós források elosztásakor a makrogazdasági feltételeesség elvét alkalmazzák – szociális és környezeti mutatókat is figyelembe kell venni;
43. kiemelt figyelmet kell szentelni a vidéki térségekben az innovatív módszereknek, hiszen ezek példaként szolgálhatnak más régiók és térségek számára is;
44. el kell érni, hogy az EBB-alapokat, a mezőgazdasági innovációs programokat és a tudományos kutatásokat elsősorban az állattartásra, a családi jellegű mezőgazdasági kisüzemekre irányulóan, illetve a természeti hátrányok – így például a hegyvidéki térségek – szempontját figyelembe véve alakítsák ki úgy, hogy közben gondolnak a társadalmi problémákra adható válaszokra is, annak érdekében, hogy fenntartható mezőgazdaság működhessen valamennyi régióban, és meg lehessen őrizni a vidéki közösségeket, csökkentve így a regionális különbségeket;
45. hangsúlyozni kell, hogy a vidéki térségek gazdasági korszerűsítésének szempontjából milyen fontos az innovációs partnerség, főként amennyiben az a mezőgazdasági és a kutatáspolitikai, illetve a kutatók és a mezőgazdasági termelők közötti szorosabb kapcsolatok megteremtését célozza. E tekintetben teljes mértékben ki kell használni az 1305/2013. sz. rendeletben előírt intézkedéseket „a tudásátadás és az innováció előmozdítása a mezőgazdaságban, az erdészetben és a vidéki térségekben” prioritás támogatására;
46. szorgalmazni kell a különböző nemzeti vidéki hálózatok funkcióit és feladatait meghatározó megfelelő útmutatók, illetve a hálózatok vidékfejlesztési terveinek végrehajtásában való segítségnyújtás módozatainak uniós szintű kidolgozását;
47. törekedni kell arra, hogy uniós szinten jobban koordinálják az innovációs politikát;
48. határozottan kifogásolni kell, hogy a vidéki területek nem tartoznak a helyi fejlesztést célzó, európai bizottsági innovációs partnerség („Intelligens városok és közösségek – európai innovációs partnerség”) fő célcsoportjába;
49. sajnálattal kell tudomásul venni az operatív programok végrehajtásáról készült időközi jelentést, amely hangsúlyozza, hogy jelenleg az ERFA-forrásoknak csupán 11 %-át lehet a vidéki területekre fordítani;
50. korszerűsíteni kell a vidéki képzési kínálatot, valamint alkalmazkodni kell a globális versenyfeltételekhez és a helyi vállalkozások igényeihez;
51. el kell érni, hogy az ESZA forrásainak egy részét a fejlesztésre szoruló vidéki területeken megvalósuló szakoktatásra és szakképzésre fordítsák;
52. szorgalmazni kell az Európai Bizottságnál, a tagállamoknál és azok helyi és regionális önkormányzatainál, hogy mozdítsák elő az együttműködést a vállalkozások és a regionális oktatási és szakképzési intézmények között, többek között azzal, hogy más tagállamokban már kipróbált megoldások alapján segítik olyan központok kialakítását, amelyek támogatják a mezőgazdasági innovációt;
53. meg kell ismételni azt a felhívást, hogy az egész társadalmat meg kell tanítani arra, hogy mennyire fontos a vidéki területek megőrzése az egész népesség számára ⁽¹⁾; és hogy ezért a vidéki térségek lakosságának is biztosítani kell az olyan alapvető közszolgáltatásokat, mint az oktatás, az egészségügy vagy a szociális szolgáltatások.

(¹) NAT-V/029.

54. intézkedéseket kell kidolgozni annak érdekében, hogy támogassuk a kisvállalkozásokat a termékfejlesztésben és felszámoljuk a piaci akadályokat, ösztönözni kell emellett az agrár-élelmiszer-ipari termékek rövid értékesítési láncait és termeléshez közeli fogyasztását;
55. szorgalmazni kell, hogy – új generációs hozzáférési hálózatok révén, melyek elősegítenék az Európa 2020 stratégiában szereplő digitális menetrend teljesítését – tegyenek többet azért, hogy a vidéki területeken is kiépüljön a gyors internet;
56. hangsúlyozni kell, hogy javításra szorulnak az alapvető IKT-készségek.

Kelt Brüsszelben, 2016. február 10-én.

*a Régiók Európai Bizottsága
elnöke*

Markku MARKKULA
